

SINTAGMA MIT ȘI POEZIE ÎN COLECȚIA BIBLIOTECII

The sytagma myth and poetry in the library collection

Dorina COSUMOV, Marina MAGHER, Gherda PALII

Abstract: *Reflected over time as being a form of perception of an era, the myth adapts its forms to participate in the knowledge of the world, occupying a privileged place in critical studies and literary history. This article brings out in the forefront the most eloquent studies with some underlines on the metamorphosis myth in poetry, depending on age, circumstances, current artistic and literary personality of the author both of Romanian literature and universal, as well as their size in determining historic literary movement. The research that I have developed here trying to sketch out the outstanding literary texts from the collection of the Scientific Library of the State University of Balti.*

Încă de la începuturi mitul a reprezentat o formă a culturii spirituale, incluzînd o reprezentare generalizată a realității și o încercare de explicare a ei. Latură esențială a studiului în cauză este de a prezenta modul cum mitul se articulează în poezie și care sunt efectele acestei alianțe. Este firesc deci că poezia, martor al unui tip particular al vieții, să nu evite mitul, principala instituție a sacralului, funcționînd ca un factor de coerență în interiorul unei culturi.

Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți deține în patrimoniul ei o valoroasă și bogată colecție literară și critică despre mit și poezie din literatura națională și cea universală. În acest context, operele precum și studiile evocate mai jos ilustrează problema în aspectele ei esențiale, făcînd posibilă observarea unei tipologii. În această intervenție ne-am propus să realizăm o retrospectivă a colecției care în mare măsură va servi drept suport documentar.

Fiind un produs al spiritului ce se reînnoiește în permanență criticul literar **G. Călinescu** împarte mi-

turile românești în patru tipuri fundamentale: **mitul Zburătorului** (mitul erotic); **mitul Traian și Dochia** (mitul etnogenezei românilor); **mitul Meșterului Manole** (mitul estetic); **mitul Mioriței** (mitul existenței pastorale), motivînd în acest sens aspirațiile și idealurile poporului român. În acest context **M. Eliade** afirmă rolul poeziei lirice în preluarea și continuarea mitului. „Orice poezie este un efort de a recrea limbajul, cu alte cuvinte, de a aboli limbajul curent, cotidian și de a inventa un nou limbaj personal și privat, în ultimă instanță, secret”.

Intrarea mitului orfic în literatura română cultă este de-a dreptul maiestuoasă din moment ce este condusă creator de **Eminescu**, urmat de nenumărați creatori de atunci și pînă astăzi. Lumea poetică a lui **Eminescu** se circumscrie **lumii mitice** în moduri diferite: prin înscrierea în dimensiunea mitică a istoriei în „*Memento mori*”, în dimensiunea mitică a cosmogoniei: „*Rugăciunea unui dac*” sau în dimensiunea mitică a creației: „*Odin și poetul*”. În operele autorilor **Alexandru Macedonski** și **Șt. O. Iosif** este invocat caracterul grecolatin reflectat cu precădere în poeziile: („*Naiada*”, „*Faunul*”, „*Stropi de nectar*”, etc.).

Implicații ale *mitului Don Juan* se întîlnesc și în scrierile lui **Ion Minulescu**, unde personajul își irosește viața, frumusețea și geniul în căutarea unei femei ideale, niciodată găsită. Și în creația lui **Vasile Voiculescu** se regăsesc personaje din mitologia greacă precum: *Prometeu*, *Hermes* și *Icar* înfățișînd modele exemplare ale literaturii antice. În poeziile lui **Ion Pilat** „*Narcis*” și „*Scutul Minervei*”, receptăm un mit al iubirii hieratice, al iubirii ca vis nostalgic. La **Lucian Blaga** „*mitul este considerat un fapt de cultură, o creație a spiritului, o plăsmuire care tinde să cunoască misterul cu mijloace de imaginație*”. Poeziile scriitorului scot în vileag eroii mitizați în istorie (*Pan*, *Zamolxe*, *Ulise*, *Penelopa*), ilustrînd maxima afirmare a puterii creatoare a omului, a aspirațiilor acestuia. Atari modele exercită cele mai înalte valori umane (înțelepciunea, curajul, loialitatea, sinceritatea).

O interpretare originală a mitului oferă și poetul român **Al. Philippide**, în poemul dramatic al acestuia, „*Izgonirea lui Prometeu*”, devenind în poem o întrupare a năzuinței spre libertate, trădată neconținut în lunga experiență istorică a omenirii, este un revoluționar hotărît să fie în continuare un luptător. Poetul **Ion Barbu** înfățișează în poeziile sale caractere feminine (*Driada*, *Aura*) de o rară frumusețe fizică și spirituală.

Miturile nu sunt structuri închise. Ele se schimbă, pot căpăta semnificații diferite, în funcție de fizionomia și de idealurile unei epoci. În acest context, poetul **Ștefan Augustin Doinaș** menționa: „*Adevărata poezie trebuie, deci, să aibă o anumită sarcină mitică și magică, la diverse nivele ale materialului verbal în care se încorporează: la nivel lexical, ea va acorda preferință cuvintelor cu sarcină magică, sau celor cu sarcină mitică, sarcina fiind înțeleasă aici ca un fel de forță, ca*

*un fel de energie iradiantă, originară; la nivelul imaginilor, ea se va bizui îndeosebi pe metaforele **revelatoare**; în fine la nivelul discursului, ea va practica formele exorcistice sau cele ale ritualului mitic. De ce aceste preferințe spre magic și mitic? Pentru că, în felul acesta, cuvântul poetului ar întoarce limba actuală, vorbită curent, spre propriile-i obârșii, spre inocența și eficiența inițiativă și chiar creatoare ale Cuvântului dintii, spre virtuțile lui originare."*

George Meniuc în creația sa este un explorator al profunzimilor, fiind captivat de universul haraclitic și alimentat de ideea armoniilor ascunse ale frumosului și binelui socratic. În poeziile scriitoarei **Leonida Lari**, se atestă configurații particulare (Euridice, Cezar, Ondine etc.), cu o altă proiecție artistică, cu adevărat reprezentativă.

Poemele din volumul „*Euridice și umbra*” de **Cezar Baltag** rezumă imaginea lui Orfeu damnat, rătăcitor printre pămînteni în căutarea esenței pierdute. Asumîndu-și destinul orfic, autorul creează o filozofie a absenței. Prezența mitului în scrierile lui **Nichita Stănescu** se poate corela cu tendința de evadare într-un spațiu arhetipal, printr-o reinterpretare a mitologiei antice (Artemis, Enghidu, Euridice, Minerva, Orfeu).

Prin mituri, poetul **Marin Sorescu** încearcă să-și ofere o compensare a frustrărilor venite din lumea modernă.

Un model de mit personal autentic ne propune **Anatol Codru** în volumele sale de referință: „*Îndărătnicia pietrei*” (1967), „*Piatra de citire*” (1980), „*Mitul personal*” (1986), „*Întîmplarea mirării*” (1998) și „*Ruperea de neființă*” (1999). A. Codru trăiește mai mult într-o lume baladescă a metaforei obsedante și a mitului personal, în care eul creator, însetat de origini, e în perpetuă căutare de structuri arhetipale. Miticul în poezia lui **Valeriu Matei** tinde a releva un mister, cu mijloace de imaginație cuprins în volumele: „*Grecia imaginară*”, „*Moartea lui Zenon*”, „*Orfeu și singurătatea*”.

Dinamismul înfăptuitor al mitului în tendința de a menține conexiunea dintre uman și divin se manifestă și în poezia lui **Mircea Dinescu** („*Desen mitologic*”, „*Centaur Citadin*”, „*Psalmul Ateului*”). Mitul în poeziile lui **Anatol Ciocanu** și **Emil Brumaru** realizează o comuniune ce relevă inteligența acestuia față de alte limbaje umane, ca arta, religia, știința etc. La unii autori precum: **Ion Ciocanu**, **Arhip Ciubotaru**, **Andrei Țurcanu**, **Horia Zilieru**, geneza miturilor este căutată în inconștientul individual sau colectiv a refulărilor conștiinței, configurînd arhietipuri, reluate de poezie de-a lungul timpului.

Mitul în poezia lui **Grigore Vieru**, înfățișează o lume a cărei unitate, sacralitate și eternitate sunt de nepătruns. E o lume care conține în mod virtual principiile supreme ca Binele, Adevărul, Dreptatea, Înțelepciunea, acestea fiind generate de

Iubirea Absolută. În creația autorilor **Maria Șlehtițchi** și **Nicolae Leahu**, mitul oferă posibilitatea de a se confrunța cu zeii, de a se ascunde sub măștile lor, de a-și exprima prin ei interogațiile asupra propriei existențe, asupra îndoielilor și expresiilor sale.

În operele autorilor universali prioritatea o are elementul fantastic. Importanța *cuvîntului-imagi*, prezent în orice structură mitică și mitopoetică, este subliniată, pe urmele unor scriitori notorii ca: **Pierre de Ronsard, Friedrich Holderlin, George Byron, Schelley, Rainer Maria Rilke, Paul Valery, Arthur Rimbaud, Charles Baudelaire** etc. Aceste referințe la cultura umanității se bazează pe dorința de a reliefa, prin intermediul discursului meditativ, niște adevăruri simple și firești, în conformitate cu legile esteticului autorii împrumută creației ritmul său vital prin invocarea unor ființe din mitologie (**Icar, Delfina, Ipolita, Orfeu, Venus, Narcis, Hermes, Apollo** etc.).

Mitul este cea mai importantă parte a culturii oricărui popor. Mitologia de la începuturile sale pătrunde în toate sferele vieții umane, dar mai ales influența sa se manifestă în literatură și artă. Poezia de rînd cu pictura și sculptura este o artă mai „veșnică”. Și anume „veșnicia” o apropie de mitul care stă în afara timpului și spațiului.

Teme, imagini și personaje mitologice își găsesc proiectare în literatura rusă, dar mai ales în poezie de-a lungul istoriei sale. Începînd cu poezia rusă clasică reprezentată de: **Batiușkov, Jukovskii, Rîleev** (sec. 18), **Baratînskii, Pușkin, Lermontov, Tiutcev, Fet** (sec. 19) continuînd cu poezia „Secolului de argint” (**Briulov, Ahmatova, Țvetaeva, Mandelștam, Ivanov, Belii, Bloc**) și poezia rusă contemporană (**Nabokov, Brodskii, Vișoțkii**) mitologia greacă, latină și slavă este permanent reflectată în operele poeților ruși. Această poezie este plină de personaje precum: *Izida, Afrodita, Medeea, Orfeu, Odisseu*; imagini și teme mitice. Criteriul artistic principal pentru acești autori constituie experiența spirituală interioară, categoriile mistice, și cele magice datorită acestui fapt în operele poeților ruși apare un subtext simbolistic, care stabilește niște raporturi între evenimente concrete, istorice cu cele universale, „veșnice”.

În literatura ucraineană mitul este oglindit atît în poezia marilor clasici ca: **Taras Șevcenco, Ivan Franco, Lesea Ukrainka, Maxim Rîliskii**, cît și în operele poeților mai puțin cunoscuți de publicul larg ca: **Mikola Voronii, Evghen Malaniuk, Vladimir Svidzinskii, Bogdan Antonici**. Subiecte și imagini mitice ocupă un loc semnificativ în operele poeților ucraineni în diferite etape istorice ale dezvoltării literaturii. Împrumutul imaginilor și subiectelor mitice se efectuează în două direcții: în unele cazuri se păstrează fidelitatea către prototipurile antice, în altele - se observă schimbarea valorilor semantice a acestor imagini reflectate și

înlocuirea lor cu alte semnificații.

Numeroase teme, simboluri sau imagini ale poeziei își au punctul de plecare în mit și, din acest motiv, conexiunea dintre poezie și mitologie îi preocupă, în mod frecvent pe cercetători: **Mihai Cimpoi, Mihail Dolgan, Maria Abramciuc, Mihai Coman, Tatiana Butnaru, Ioan Simuț, Cornel Căpușan, Ioan Negoiteșcu, Edgar Papu, Constantin Ciopraga, Ana Radu Chelariu, Doru Scărlătescu.**

În literatura rusă problema relațiilor **mit – literatură, mit – poezie** este cercetată foarte profund de autori: **Meletinskii E., Asoian A., Losev A., Taho-Godi A., Ianițkii L.** Mitul ascunde sensul său după imagini și simboluri arhetipale. Anume simbolismul, cum susțin mai mulți cercetători, îl apropie de poezie. Și în literatura ucraineană această corelație este profund analizată de: **Biberova G., Polișciuk I., Skupeiko L., Malenikii I.**

Poezia este, fără îndoială, fiica **mitologiei**. De acolo și prestigiul ei puternic, **de limbă a zeilor**, care trebuie crezută. Sfârșitul mitului va coincide cu extincția poeziei. Moartea poeziei este una cu moartea spirituală a omului. Sufletul înfloreste acolo unde **mitul** și **poezia** își sînt consubstanțiale, precum vinul și pînea euharistiei.

În comunicare am încercat să prezentăm cele mai elocvente studii cu unele sublinieri privind metamorfoza mitului în poezie, în funcție de epocă, de împrejurări artistice, de curente literare și personalitatea autorului atît din literatura română cît și cea universală, precum și dimensiunii lor în determinarea istorică a mișcării literare. Cercetarea pe care am dezvoltat-o aici încearcă să schițeze unitatea unor texte literare deosebite. Intenția investigațiilor de față a fost, deci, să prezinte un segment al cercetării mai puțin tatonat și să releve unele aspecte noi ale fenomenului, așa cum ni se dezvăluie ele din perspectiva unei metode inedite de interpretare.

O asemenea prezentare a unui traseu științific nu ar fi completă dacă nu am vorbi despre sursele infodocumentare precum: bogata colecție a bibliotecii și catalogul electronic. Nu știu dacă toate demonstrațiile și ipotezele de aici au reușit sau au convins, sper însă ca în ele să zacă soluții fertile și sugestii incitante pentru alte cercetări.

